

FOTÓ: EXTERRA

AFRIKA-FOGLALÁS A GYARMATI RÉGMŰLT

▷ SZÖVEG: SOLYMÁRI DÁNIEL

Észak-Afrikában Tunézia vidéke i. e. 150 körül, Egyiptom pedig i. e. 30-ban vált római provinciává, és tagozódott be az „afrikai limes” határáig tartó terület – elsősorban Nagy Konstantin nyomán – a mediterrán civilizációba. Ám az attól délre eső területek többszöri kísérlet ellenére sem váltak a Római Birodalom részeivé, és idővel az iszlám világ „külső határait” alkották: az iszlám határa keleten Kínában, itt, a délnyugati végeken pedig Szudánban húzódott.

Csak sokkal később, 1415-ben foglalták el a portugálok a korábban már sokak (karthágóiak, rómaiak, vandálok, vizigótok, bizánciak, majd marokkóiak) által uralt Ceuta erődvárosát a Gibraltári-szoros közelében. Innen indultak meg délre, Afrika atlanti-óceáni partvidéke mentén. Az első európai, már a Szaharától délre eső települések ennek nyomán jöttek létre. Az európaiak „lemaradása” az iszlám térhódítás mögött praktikus okokra is visszavehető: az arabok kezdetben hathatósabban használták

ki az iránytűt, a csillagóra (asztrolábium) és a csillagászat nyújtotta térképészeti, tájékozódási ismereteket. Tudásuk így pontosabb volt, mint a középkori, még sematikusnak tekinthető európai térképek adta világkép. Az európai utazók-felfedezők döntően csak a 14. században készítették el az első, már pontosabb tengerészeti térképeket: az egyik legismertebb az az V. Károly francia király megrendelésére gyártott atlasz volt, amely már Szudánt is pontosabban, városokkal együtt ábrázolta.

E tájékozódási, térképészeti trend a 15. századra az európaiak irányába fordult: elsősorban az itáliai kereskedők, világutazók hatására minden korábbinál összetettebb ismeretcsomag állt rendelkezésre. Ám, ahogy például Marco Polót, úgy európai kortársait is – a kincset

A Jöreménység foka

Az Európa és Dél-Ázsia közötti, Afrikát délről kerülő közlekedés ikonikus helye leginkább a tengeri köd és a szirtek révén akadályozta a hajózást. A tágabb térség angol, portugál, holland, német betelepülése az alapvetően tagolatlan partok felől indult. Itt, a Fok-hegység térségében viszont nagyon is szabdalt a partvidék...

erő termékek és a klasszikus karavánutakról származó információk hatására – inkább Ázsia vonzotta. (Persze a kontinentális hovatartozás nem mindig volt egyértelmű: Etiópiáról például egy időben sokan azt gondolták, nem is Afrikában, hanem Ázsiában van, királyát „India urának” is nevezték.)

Az Afrika belső területeibe vezető, hosszú és ismeretlen utak bejárását komolyan akadályozták a helyi uralkodók és a természeti akadályok, így még sokáig a tagolatlan partvidék és a szigetek jelentették az elsődleges célpontot. Az Aranypart, a Zöld-foki-szigetek, Sierra Leone felfedezése után a fő hajtóerő a kontinens körülhajozása, „megkerülése” volt, hogy így elérhetővé váljanak az indiai-óceáni régiók: Bartolomeu Dias, majd – Tengerész Henrik terve nyomán – Vasco de Gama tevékenysége emelkedtek ki a kor portugál utazóinak köréből. Afrika megkerülésével, majd India elérésével ők váltak az első számú felfedezőkké. A 17. századra aztán

A partraszállás sivatagi emlékhelye

Diogo Cão 1486-ben érte el a Namíbia-sivatag partvidékét, de a szélsőségesen száraz délnyugat-afrikai terület végül nem kellett a portugáloknak. Jóval később a kisszámú német gyarmat egyike lett

FOTÓ: EXTERRA

a Holland Kelet-indiai, majd a Nyugat-indiai Társaság elfoglalta szinte az összes nyugat-afrikai, portugálok uralta várost és kikötőt (jóllehet, a nevekből is kitűnik az elsődleges földrajzi fókusz...).

Európa nagyhatalmai a korabeli politikai helyzet mentén felosztották a világot és szerződésben rögzített kiváltságok alapján kereskedtek. Hollandia, Franciaország és Anglia egymással vetélkedve uralták a tengereket, az európai „üzletemberek” tekintete azonban egészen a 19. századig döntően Afrika nyugati irányába vetült. A kontinens belső területei felé vezető

karavánutak – elsősorban a rab- szolga-kereskedelem miatt – csak a 19. század első felétől váltak meghatározóvá.

Belső-Afrika hatalmas vidékeiről azonban még a század vége felé is csak bizonytalan ismeretek álltak rendelkezésre:

„Afrikának csak a partvidékeit ismerjük. A földrés belsejéről az újabb időkben ottjárt bátor utazóktól nyertünk ugyan értesülést, de ebből csak azt tudjuk, hogy ott is vannak országok.” (Földrajz a fővárosi elemi népiskolák IV-ik osztálya számára, Budapest, 1885)

SOLYMÁRI DÁNIEL

A MAGYAR MÁLTAI SZERETETSZOLGÁLAT NEMZETKÖZI KAPCSOLATAINAK VEZETŐJE, HUMANITÁRIUS ÉS FEJLESZTÉSI SEGÉLYEZÉSI SZAKEMBER, AFRIKA-KUTATÓ